

การรวมกลุ่มเศรษฐกิจของสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การก่อตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผู้นำของประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศตนคล้ายกันจึงควรร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ และเพื่อเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองในภูมิภาค ดังนั้นจึงได้ร่วมมือกันจัดตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations-ASEAN) ขึ้นโดยออกปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 1967 ทั้งนี้เพื่อที่จะประสานความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า การก่อตั้งสมาคมอาเซียนได้เกิดขึ้นหลังการเผชิญหน้ากันระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์ ในปัญหารัฐซาบฮ์ และหลังการล่มเลิกของสมาคมอาสา¹

จากปฏิญญาอาเซียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกได้เข้าถึงผลประโยชน์และปัญหาซึ่งมีอยู่ร่วมกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งความจำเป็นที่จะต้องสร้างเสริมสายสัมพันธ์แห่งความเป็นปึกแผ่นและความร่วมมือในภูมิภาคที่มีอยู่แล้วให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ได้แสดงความปรารถนาที่จะจัดวางรากฐานอันมั่นคงสำหรับดำเนินการร่วมกันในการส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ควบเจตนาารมณ์แห่งความเสมอภาคและความร่วมแรงร่วมใจ เพื่อให้มีสันติสุข ความก้าวหน้า และเสถียรภาพในภูมิภาค ความรับผิดชอบร่วมกันในอันดับแรกของประเทศในเอเชีย

¹กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "ภูมิหลังสมาคมอาเซียน," หน้า 1.

ตะวันออกเฉียงใต้คือ การเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองของภูมิภาค และจัดประกันให้การพัฒนาประเทศดำเนินไปโดยสันติและก้าวหน้า ตลอดจนเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะขำรงรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงมิให้มีการแทรกแซงจากภายนอกไม่ว่าในรูปลักษณะใด ทั้งนี้เพื่อจะขำรงรักษาไว้ซึ่งลักษณะความเป็นชาติของแต่ละประเทศตามอุดมการณ์และความมุ่งปรารถนาของประชาชนของตน¹

จากวัตถุประสงค์เดิมในการก่อตั้งสมาคมเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ได้ขยายไปสู่ความร่วมมือทางการเมือง ทั้งนี้โดยตระหนักถึงกระแสความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องการร่วมมือกันเพื่อก่อให้เกิดเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคแห่งนี้ นับว่าอาเซียนก้าวหน้าเป็นอย่างมาก และดูเหมือนว่ายิ่งจะมีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยสภาพภูมิศาสตร์แล้ว เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญทั้งทางเศรษฐกิจและเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของมหาอำนาจและยิ่งสำคัญมากขึ้นเมื่ออาเซียนรวมพลังเพื่อการเจรจาต่อรองบทบาทของอาเซียนอันเป็นที่ยอมรับในเวทีการเมืองระหว่างประเทศนับเป็นเกียรติภูมิยิ่ง

ปัญหาการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของประเทศอาเซียน

การที่อาเซียนประสบปัญหาและอุปสรรคในการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ มีสาเหตุเนื่องมาจากประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ยกเว้นสิงคโปร์มีลักษณะทางเศรษฐกิจคล้ายคลึงกันคือ เป็นประเทศเกษตรกรรมอยู่ในขั้นกำลังพัฒนา ประชากรส่วนใหญ่ของอาเซียนประมาณร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบท และประชากรในวัยทำงานประมาณร้อยละ 70 มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม² รายได้ส่วนใหญ่ของประเทศมาจากการค้าสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นปฐม และ

¹กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "ปฏิญญาสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้," หน้า 1.

²ธนาคารกสิกรไทย, "เอกสารวิชาการฉบับพิเศษปี 2520," หน้า 11.

ทรัพยากรอันเป็นวัตถุดิบ แต่ถึงกระนั้นก็ดี ประเทศกลุ่มนี้ก็มีรายได้จากสินค้าที่มาจากวัตถุดิบ
ดังนี้

มาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย ส่งยางพาราเป็นสินค้าออกคิดเป็นมูลค่ารวมกัน
ถึงร้อยละ 83 ของการส่งออกยางพาราทั้งหมดของโลก

มาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย ส่งออกถั่ว เป็นปริมาณรวมกันคิดเป็นร้อยละ
67.8 ของการส่งออกถั่วทั้งหมดของโลก

มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ ส่งออกน้ำมันปาล์มเป็นมูลค่ารวมกันคิดเป็น
ร้อยละ 80.1 ของการส่งออกน้ำมันปาล์มทั้งหมดของโลก

ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ส่งออกมะพร้าว ผลิตภัณฑ์มะพร้าวเป็นมูลค่า
รวมกันคิดเป็นร้อยละ 66.8 ของการส่งออกสินค้าดังกล่าวทั้งหมดของโลก

ไทย และอินโดนีเซีย ส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังมากกว่าร้อยละ 90 ของโลก
ฟิลิปปินส์ และไทย ส่งออกน้ำตาลเป็นมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 11.0 ของการส่งออก
น้ำตาลทั้งหมดของโลก

อินโดนีเซียส่งออกปิโตรเลียม และฟิลิปปินส์ ส่งออกทองแดง ต่างกันคิดเป็นร้อยละ
2.4 ของปริมาณการส่งออกทั้งหมดของโลก¹

นอกจากนี้อุตสาหกรรมของประเทศสมาชิกอาเซียนเกือบทุกประเทศยกเว้น
สิงคโปร์ ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมประเภทเบื้องต้น เช่น อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร
นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมในครัวเรือน ในระยะหลังของทศวรรษ 1970 นี้ได้มีการพัฒนา
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนการส่งสินค้าเข้าเป็นสำคัญ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

จากลักษณะเศรษฐกิจที่เป็นประเทศเกษตรกรรมเหมือนกันของกลุ่มอาเซียนและ
 สินค้าส่งออกเป็นสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นปฐมที่คล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ดังกล่าวทำให้การศึกษา
 ภายในกลุ่มมีน้อย ตรงกันข้ามกลุ่มอาเซียนที่พึ่งพิงการค้าต่างประเทศภายนอกกลุ่มเป็นสำคัญ
 โดยเฉพาะกับประเทศพัฒนาแล้ว ควบคู่การส่งออกสินค้าประเภทวัตถุดิบและสินค้าโภคภัณฑ์
 และสิ่งซื้อสินค้าเข้าประเภทสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าทุน ขอยกตารางมาแสดงให้เห็น
 ถึงการเปรียบเทียบการค้าภายในกลุ่มอาเซียนกับการค้าภายนอกกลุ่มของอาเซียนแต่ละ
 ประเทศ โดยจะเปรียบเทียบกับญี่ปุ่นเป็นหลักสำคัญ เพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญ
 อันดับหนึ่งของอาเซียน และเพื่อให้ตรงกับจุดประสงค์ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ
 ระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น

003763

ตารางที่ 2.1 แสดงการค้าเปรียบเทียบของอินโดนีเซียกับประเทศสมาชิกอาเซียนและกับญี่ปุ่นระหว่างปี 1970-1979

สินค้าออก (F.O.B.)

(หน่วย : ล้านดอลลาร์)

ค้ากับประเทศ	ปี	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
มาเลเซีย		91.8	22.2	34.3	39.1	75.9	69.8	22.5	20.7	21.0	66.2
ฟิลิปปินส์		25.5	25.9	7.9	1.1	2.3	31.6	89.9	126.0	197.8	165.0
สิงคโปร์		166.8	147.5	133.7	340.9	558.4	632.7	643.8	1,003.6	1,241.0	1,963.8
ไทย		.21	.34	.45	1.1	8.1	3.3	1.7	4.4	17.9	37.5
รวมอาเซียน		284.31	195.94	176.35	382.2	644.7	737.4	757.9	1,154.7	1,477.7	2,232.5
ญี่ปุ่น		351.2	544.8	901.8	1,707.4	3,969.2	3,129.8	3,564.2	4,360.7	4,565.5	7,191.8

สินค้าเข้า (C.I.F.)

ค้ากับประเทศ	ปี	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
มาเลเซีย		5.1	5.5	8.2	13.1	13.3	20.4	19.4	18.1	21.6	35.1
ฟิลิปปินส์		1.5	3.3	5.4	13.3	11.7	13.8	16.8	19.5	76.1	48.7
สิงคโปร์		49.1	73.0	102.0	132.4	254.3	343.1	549.6	533.4	453.2	536.4
ไทย		10.1	6.5	30.5	43.1	84.8	34.6	205.3	318.1	100.8	218.5
รวมอาเซียน		65.8	88.3	146.1	201.9	364.1	411.9	791.1	889.1	651.7	838.7
ญี่ปุ่น		262.8	363.1	531.8	712.1	1,133.7	1,477.4	1,485.4	1,689.0	2,016.3	2,103.3

ตารางที่ 2.2 แสดงการเปรียบเทียบของมาเลเซียกับประเทศสมาชิกอาเซียนและกับญี่ปุ่นระหว่างปี 1970-1979

สินค้าออก (F.O.B.)

(หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐ)

ปี	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
อินโดนีเซีย	10.6	9.5	12.4	15.6	21.4	25.4	23.1	18.8	19.1	23.5
ฟิลิปปินส์	29.1	34.6	24.4	19.7	35.4	66.3	79.5	75.8	59.1	118.2
สิงคโปร์	363.6	368.1	369.3	703.8	917.0	780.8	967.2	969.3	1,197.5	1,933.0
ไทย	14.5	24.9	12.6	14.5	39.1	58.0	68.3	85.8	99.7	149.0
รวมอาเซียน	417.8	437.1	418.7	753.6	1,012.9	930.5	1,138.1	1,149.7	1,375.4	2,223.7
ญี่ปุ่น	308.5	298.5	271.9	551.0	713.7	557.4	1,118.8	1,239.0	1,605.7	2,592.8

สินค้าเข้า (C.I.F.)

ปี	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
อินโดนีเซีย	67.7	48.0	50.1	61.4	96.5	79.3	43.2	44.8	46.8	76.0
ฟิลิปปินส์	2.2	5.4	4.2	8.6	18.3	16.6	13.2	27.0	45.3	68.3
สิงคโปร์	105.0	118.7	119.2	191.0	340.5	299.3	332.1	378.9	505.2	722.4
ไทย	49.8	42.7	63.1	109.3	145.8	139.4	159.7	210.6	249.5	282.0
รวมอาเซียน	224.7	214.8	236.6	370.3	601.1	534.6	548.2	661.3	846.8	1,148.7
ญี่ปุ่น	247.0	281.4	304.7	554.6	916.1	707.6	812.6	1,061.6	1,372.4	1,755.4

ตารางที่ 2.3 แสดงการค่าเปรียบเทียบของฟิลิปปินส์กับประเทศสมาชิกอาเซียนและกับญี่ปุ่น ระหว่างปี 1970-1979

สินค้าออก (F.O.B.)

(หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐ)

ปี ค่ากับประเทศ	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
อินโดนีเซีย	1.5	3.1	3.8	14.2	9.3	19.6	12.4	22.5	90.4	46.0
มาเลเซีย	.56	1.6	.69	5.7	4.5	4.7	4.8	29.9	36.4	57.3
สิงคโปร์	7.1	15.4	7.9	14.4	18.4	31.6	56.2	64.5	71.3	65.5
ไทย	3.1	3.9	2.0	4.2	3.4	4.4	6.8	8.8	10.0	18.8
รวมอาเซียน	12.26	24.0	14.39	38.5	35.6	60.3	80.2	125.7	208.1	187.6
ญี่ปุ่น	419.2	397.4	348.1	679.9	953.3	869.0	625.4	731.7	767.8	1,214.2

สินค้าเข้า (C.I.F.)

ปี ค่ากับประเทศ	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
อินโดนีเซีย	29.5	32.8	9.4	1.8	4.8	63.1	116.9	153.3	153.4	182.4
มาเลเซีย	27.4	30.8	18.4	15.3	28.7	54.0	90.0	60.9	58.7	89.7
สิงคโปร์	4.5	9.8	7.9	9.0	28.6	21.2	21.7	32.7	53.2	81.1
ไทย	.43	17.1	26.8	11.4	17.0	34.3	27.4	13.4	21.4	10.3
รวมอาเซียน	61.83	90.5	62.5	37.5	79.1	172.6	256.0	260.3	286.7	363.5
ญี่ปุ่น	369.1	388.9	424.4	561.1	935.3	966.8	1,072.3	975.3	1,412.9	1,397.9

ตารางที่ 2.4 แสดงการเปรียบเทียบของสินค้าไปรษณีย์กับประเทศสมาชิกอาเซียนและกับญี่ปุ่น ระหว่างปี 1971-1979

สินค้าออก (F.O.B.)

(หน่วย : ล้านดอลลาร์)

ปี ค่ากับประเทศ	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
อินโดนีเซีย	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
มาเลเซีย	401.2	453.0	653.5	959.3	922.2	1,004.4	1,178.9	1,407.9	2,036.7
ฟิลิปปินส์	12.3	13.5	30.8	47.9	57.2	51.5	118.2	147.8	237.1
ไทย	52.1	76.0	81.4	140.2	187.7	196.7	230.5	394.2	607.4
รวมอาเซียน	465.6	542.5	765.7	1,147.4	1,167.1	1,252.6	1,527.6	1,949.9	2,881.2
ญี่ปุ่น	124.0	139.1	289.0	658.2	469.0	675.6	786.8	981.4	1,365.2

สินค้าเข้า (C.I.F.)

ปี ค่ากับประเทศ	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
อินโดนีเซีย	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
มาเลเซีย	471.5	534.7	826.5	1,098.4	945.0	1,297.0	1,422.1	1,672.2	2,481.5
ฟิลิปปินส์	15.2	10.9	15.4	21.8	28.7	37.0	68.5	65.6	73.8
ไทย	56.9	95.5	126.5	221.8	171.5	209.0	234.3	359.1	499.8
รวมอาเซียน	543.6	641.1	968.4	1,342.0	1,145.2	1,543.0	1,724.9	2,096.9	3,055.1
ญี่ปุ่น	555.2	664.8	930.0	1,494.1	1,373.7	1,453.6	1,835.6	2,498.5	3,004.7

หมายเหตุ n.a. = not available.

ตารางที่ 2.5 แสดงการค้าเปรียบเทียบของไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนและกับญี่ปุ่น ระหว่างปี 1970-1978

สินค้าออก (F.O.B.)

(หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐ)

ปี	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
ค่ากับประเทศ									
อินโดนีเซีย	16.4	11.9	34.9	71.0	92.1	41.0	153.6	209.8	68.5
มาเลเซีย	39.9	35.3	53.8	94.1	120.0	103.0	125.0	184.7	211.2
ฟิลิปปินส์	.74	20.1	27.8	13.3	22.5	35.0	29.6	12.2	20.4
สิงคโปร์	48.9	58.0	93.9	117.6	204.3	199.5	201.6	220.8	330.6
รวมอาเซียน	105.94	125.3	210.4	296.0	438.9	378.5	509.8	627.5	630.7
ญี่ปุ่น	181.2	205.5	224.0	410.2	634.1	609.5	768.7	687.7	829.5

สินค้าเข้า (C.I.F.)

ปี	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
ค่ากับประเทศ									
อินโดนีเซีย	19.2	6.9	3.5	3.0	2.7	3.5	3.6	8.0	24.7
มาเลเซีย	6.9	22.0	23.5	18.9	8.9	13.9	19.4	43.9	67.2
ฟิลิปปินส์		3.3	2.3	4.8	4.7	4.8	7.5	8.7	7.7
สิงคโปร์	12.6	10.3	20.9	29.3	49.5	64.3	89.8	136.5	217.2
รวมอาเซียน	38.7	42.5	50.2	56.0	65.8	86.5	120.3	197.1	316.8
ญี่ปุ่น	485.9	485.2	548.1	741.0	990.4	1,034.5	1,159.2	1,493.6	1,645.6

ที่มา : Yearbook of International Trade Statistics ฉบับปี 1975-1980.

หมายเหตุ ราคาส่งออก F.O.B. คือคิดราคาสินค้าถึงท่าเรือ
 ราคาสั่งเข้า C.I.F. คือราคาสินค้านรวมค่าบรรทุก และค่าประกันเข้าไว้ด้วย
 ดังนั้นราคา C.I.F. จะมากกว่าราคา F.O.B. ประมาณ 10-15%

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบภายในกลุ่มอาเซียนกับญี่ปุ่นของประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การส่งออกของอินโดนีเซียไปยังประเทศอาเซียนอื่นมีมูลค่าต่ำกว่าส่งออกไปญี่ปุ่น โดยเฉพาะส่งออกไปประเทศไทยมีมูลค่าไม่ถึงล้านเหรียญสหรัฐในช่วง 1970-1972 และทางกลับกันมูลค่าสินค้าขาเข้าจากญี่ปุ่นสูงกว่าค่ากับอาเซียนด้วยกันแม้จะรวมมูลค่าของอาเซียนทั้งหมดแล้วก็ตาม การค้าของมาเลเซียมูลค่าส่งออกไปยังประเทศอาเซียนอื่นต่ำกว่าไปยังญี่ปุ่น ยกเว้นส่งออกไปสิงคโปร์ในช่วงปี 1970-1975 แต่ต่อมาช่วงปี 1976-1979 การส่งออกไปสิงคโปร์ต่ำกว่าไปญี่ปุ่นและเช่นเดียวกันมูลค่าสินค้าขาเข้าจากญี่ปุ่นสูงกว่าค่ากับประเทศภายในกลุ่มอาเซียน การค้าของฟิลิปปินส์ก็เช่นเดียวกับอินโดนีเซีย มูลค่าสินค้าขาออกและสินค้าขาเข้าที่ค่ากับประเทศอาเซียนด้วยกันต่ำกว่ามูลค่าสินค้าขาออกและสินค้าขาเข้าที่ค่ากับญี่ปุ่น ตลอดมาตั้งแต่ปี 1970-1979 สิงคโปร์มีมูลค่าส่งออกไปยังมาเลเซียสูงกว่าส่งออกไปยังญี่ปุ่นและประเทศอาเซียนที่เหลือ แต่มูลค่าส่งเข้าจากญี่ปุ่นสูงกว่าค่ากับอาเซียนด้วยกัน การค้าของไทยก็เช่นเดียวกันมูลค่าส่งออกและส่งเข้าจากประเทศอาเซียนต่ำกว่ามูลค่าส่งออกไปญี่ปุ่นและส่งเข้าจากญี่ปุ่นตลอดมาแม้จะรวมมูลค่าของอาเซียนทั้งหมดแล้วก็ตาม

แนวโน้มของการค้าภายในอาเซียน แม้การส่งออกและส่งเข้าจะสูงขึ้นก็ตาม แต่ยังคงต่ำกว่าค่ากับญี่ปุ่น ซึ่งพอจะสรุปเหตุผลทางเศรษฐกิจได้ว่าทำไมการค้าภายในกลุ่มมีน้อยและพึ่งพิงตลาดการค้าต่างประเทศมาก¹

1. การค้าส่งออกและรูปแบบการผลิตที่มีอยู่ของอาเซียนมีสภาพเหมือนกัน จึงรับซื้อสินค้าออกของประเทศสมาชิกอื่นได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นสินค้าโภคภัณฑ์ เช่น ยาง

¹John Wong, ASEAN Economies in Perspective: A Comparative Study of Indonesia, Malaysia, the Philippines, Singapore and Thailand. (Hong-Kong: The Macmillan Press Ltd., 1979), p. 38.

คีนุก น้ำมันปาล์ม และมะพร้าวและผลิตภัณฑ์มะพร้าว ซึ่งสินค้าเหล่านี้มีตลาดใหญ่อยู่นอกภูมิภาคอาเซียน

2. สภาพเศรษฐกิจอาเซียนส่วนใหญ่พึ่งสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าสำเร็จรูปจากประเทศพัฒนาแล้ว จึงเป็นแหล่งตอบสนองการขยายตัวตลาดส่งออกของประเทศพัฒนาแล้ว

3. นโยบายการผลิตทดแทนการตั้งสินค้าเข้าของประเทศอาเซียน ในระยะเริ่มต้นต้องพึ่งพิงสินค้าเข้าประเภทสินค้าทุน ได้แก่ เครื่องจักร เครื่องยนต์ และอุปกรณ์ ซึ่งต้องสั่งเข้าจากประเทศพัฒนาแล้ว

4. ใน 2 ทศวรรษที่ผ่านมาความช่วยเหลือจากต่างประเทศและเงินกู้จากประเทศพัฒนาแล้วที่อาเซียนได้รับมักจะถูกผูกมัดกับการตั้งสินค้าเข้าจากประเทศผู้ให้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ช่วงระยะเวลาแรกของการก่อตั้งกลุ่มเศรษฐกิจอาเซียนจากปี 1967-1976 ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของอาเซียนในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจได้ แม้ในระดับเบื้องต้นก็ตาม ถ้าหากไม่มีข้อตกลงใด ๆ เกิดขึ้นภายในกลุ่มอาเซียนเพื่อสนับสนุน ดังนั้นบรรดาผู้นำของอาเซียนจึงหันมาสนใจอย่างจริงจังต่อการร่วมมือทางเศรษฐกิจ

ความก้าวหน้าในการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของอาเซียน

ในการประชุมสุดยอดของผู้นำอาเซียนครั้งที่ 1 ที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ในปี 1976 นั้นผู้นำอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ได้ลงนามร่วมกันในปฏิญญาความสามัคคีแห่งอาเซียน (Treaty of Concord) เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 1976 และในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ (Treaty of Amity and Cooperation) เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 1976 ตามลำดับเพื่อร่วมมือกันในระดับสูงยิ่งขึ้นกว่าที่กระทำอยู่แล้ว ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สำหรับด้านเศรษฐกิจนั้นได้มีข้อตกลงร่วมมือกันหลายประการ นับเป็นความก้าวหน้าของสมาคมอาเซียนคือ¹

¹กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "ปฏิญญาความสามัคคีแห่งอาเซียน," หน้า 8.

1. การร่วมมือทางด้านการผลิตภัณฑ์ขั้นมูลฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารและพลังงาน
2. ความร่วมมือทางด้านการอุตสาหกรรม เพื่อริเริ่มดำเนินการไปสู่การจัดสร้างโครงการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของอาเซียน
3. ความร่วมมือทางด้านการค้า เพื่ออำนวยความสะดวกในการขยายการค้าผลิตภัณฑ์ขั้นมูลฐานระหว่างประเทศสมาชิก
4. วิธีการร่วมกันในปัญหาผลิตภัณฑ์ระหว่างประเทศและปัญหาเศรษฐกิจอื่น ๆ ของโลก เป็นการวางรูปแบบให้ประเทศสมาชิกดำเนินการร่วมกันในการค้าระหว่างประเทศ และในปัญหาเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยให้ความสำคัญอันดับแรกแก่การสร้างเสถียรภาพและการเพิ่มรายได้จากสินค้าออกของประเทศสมาชิก
5. กำหนดกลไกในด้านการร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยจะจัดให้มีการประชุมในระดับรัฐมนตรีเกี่ยวกับเรื่องทางเศรษฐกิจอย่างสม่ำเสมอ

ความตกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษทางการค้าของอาเซียน (ASEAN Preferential Trade Arrangements)

จากปฏิญญาความสามัคคีที่ลงนามร่วมกันที่บาหลีเป็นจุดเริ่มต้นในความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน บรรดาผู้นำอาเซียนได้เห็นพ้องต้องกันที่จะขยายการค้าภายในกลุ่มประเทศอาเซียนให้มากขึ้นและสะดวกขึ้น จึงได้ทำข้อตกลงร่วมกันเรียกว่า "ความตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าของอาเซียน" ซึ่งมีรัฐมนตรีเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอาเซียนลงนามร่วมกันในความตกลง เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 1977 ข้อตกลงนี้กำหนดให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 1978 บรรดาสมาชิกสมาคมอาเซียนมีแนวความคิดในการจัดตั้งเขตตอนปรนเชิงภาษีเพื่อขยายการค้า ทั้งนี้โดยตระหนักว่าการค้าระหว่างประเทศสมาชิกมีน้อยมาก สินค้าออกส่วนใหญ่ของประเทศสมาชิกเป็นสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นปฐมที่เหมือนกัน จึงต้องการวางแผนให้สิทธิพิเศษในการค้าระยะยาวโดยเฉพาะเรื่องอาหารและพลังงาน นอกจากนี้สิทธิพิเศษทางการค้ายังเป็นเสมือนเครื่องมือส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยการขยายการลงทุนและภาวะการผลิต

ตลอดจนการได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ และข้อตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษนี้ได้
สอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจสำหรับทศวรรษที่ 2 แห่งการพัฒนาของสหประชาชาติ
และระเบียบวิโหมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้า
และพัฒนาครั้งที่ 4 อีกด้วย

ในความตกลงนี้ได้กำหนดรายการสินค้าเพื่อสิทธิพิเศษทางการค้า 71 รายการ
ซึ่งต่อมาในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจของอาเซียนครั้งที่ 7 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์
ระหว่างวันที่ 14-16 ธันวาคม 1978 ได้ปรับปรุงข้อตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการ
ค้าของอาเซียน ที่ประชุมเห็นชอบร่วมกันให้เพิ่มเติมรายการสินค้า รวมทั้งหมดเป็น 1326
รายการ¹ ในบทบัญญัติแห่งความตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าได้กำหนดว่า
รัฐผู้ทำสัญญาจะร่วมมือโดยการให้ความช่วยเหลือแก่กันและกันในด้านเทคนิคพื้นฐาน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารและพลังงานในการหาคาตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ตามโครงการ
อุตสาหกรรมของอาเซียน ในการขยายการค้าภายในอาเซียนตลอดจนขยายการใช้
ประโยชน์วัตถุดิบซึ่งมีอยู่ในประเทศ² และกำหนดกลไกสำหรับการให้สิทธิพิเศษทางการค้า
ดังต่อไปนี้³

1. การให้สิทธิพิเศษทางการค้าจะใช้บังคับแก่ผลิตภัณฑ์ขั้นมูลฐาน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งข้าว และน้ำมันดิบ และผลิตภัณฑ์ของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนซึ่งเป็น
ผลิตภัณฑ์เพื่อการขยายการค้าในอาเซียน ตลอดจนผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่เป็นผลประโยชน์แก่
สมาชิกอาเซียน ซึ่งคาดว่าจะใช้เงินประมาณ 500,000,000 เหรียญสหรัฐ ต่อปี

¹Guy Sacerdoti, "Moving Forward Little by Little," Far Eastern Economic Review (29 December 1978): 36.

²กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "ความ
ตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าของอาเซียน," หน้า 24.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

2. ระยะเวลาในการตกลงทำสัญญาซื้อขายในปริมาณที่กำหนดในระยะยาว จะใช้
 บังคับแก่ผลิตภัณฑ์ที่เลือกสรรแล้ว สัญญาระยะยาวอาจเป็นระยะเวลา 3 ปีหรือ 5 ปี ขึ้น
 อยู่กับผลิตภัณฑ์และปริมาณที่จะตกลงกันในการตรวจสอบประจำปีที่เหมาะสม

3. ให้มีการสนับสนุนด้านการเงินเพื่อการซื้อ โดยมีอัตราดอกเบี้ยที่ให้สิทธิพิเศษ
 ใช้บังคับแก่ผู้ส่งสินค้าออกหรือผู้ตั้งสินค้าเข้าจากรัฐผู้ทำสัญญา ในผลิตภัณฑ์ที่เลือกสรรแล้วซึ่ง
 มีถิ่นกำเนิดที่พื้นบ้านในอาเซียน ภายในชายแดนการใช้สิทธิพิเศษทางการค้า

4. แจกความประกวดราคาล่วงหน้าสำหรับการประกวดราคากระหว่างประเทศ
 ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดซื้อ โดยหน่วยงานของรัฐบาล จะต้องส่งไปยังสำนักผู้แทนของประเทศ
 ผู้ทำสัญญาในเมืองหลวงของประเทศสมาชิกอาเซียนตามกรณี และภายในบังคับแห่งบทบัญญัติ
 จะต้องกำหนดเรื่องการจัดซื้อว่า รัฐผู้ทำสัญญาจะต้องให้สิทธิพิเศษซึ่งกันและกันในระดับ 2.5%
 หรือคิดเป็นเงินไม่เกิน 40,000 เหรียญสหรัฐ เป็นมูลค่าของการให้สิทธิพิเศษต่อการประกวด
 ราคาครั้งหนึ่งสำหรับจัดซื้อสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้อง

5. ให้สิทธิพิเศษทางการค้าแก่ผลิตภัณฑ์โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน และ
 ผลิตภัณฑ์อันเป็นโครงการช่วยเหลือทางอุตสาหกรรมแก่กันและกันของอาเซียน

6. การให้สิทธิพิเศษใดที่กำหนดให้แก่ผลิตภัณฑ์ที่มีถิ่นกำเนิดจากประเทศสมาชิก
 อาเซียน ซึ่งได้ออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับถิ่นกำเนิดสินค้าติดตามมา เรียกว่า "กฎว่าด้วยแหล่ง
 กำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าของอาเซียน"

แม้ว่าข้อตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าเป็นการจัดตั้งเขตตอนปรนเชิง
 ภาษีของกลุ่มอาเซียน แต่ปรากฏว่าข้อตกลงขั้นพื้นฐานนี้ไม่ได้จัดเตรียมการเพื่อการลดภาษี
 ให้กับสินค้าทั้งหมด อันเป็นอุปสรรคในการขยายตัวทางการค้า ซึ่งกลุ่มเศรษฐกิจของประเทศ
 พัฒนา เช่น กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ได้มีการตัดทอนภาษีทั้งหมดในการค้าภายในกลุ่ม
 ดังนั้นการเจรจาของอาเซียนซึ่งได้จัดให้มีขึ้นในเรื่องผลผลิตเป็นราย ๆ ไปเป็นพื้นฐาน
 จึงดูเหมือนว่าผลที่จะได้รับน่าจะมาก จึงได้มีวิธีการแก้ปัญหาระหว่างประเทศแบบสองฝ่าย
 ขึ้น เริ่มต้นโดย นายกรัฐมนตรีสี กวน ยิว แห่งสิงคโปร์ได้ลงนามในข้อตกลงร่วมกับ
 ประธานาธิบดีมาร์กอส แห่งฟิลิปปินส์ และอดีตนายกรัฐมนตรี ชานินทร์ ภัยวิเชียร แห่ง

ประเทศไทย เมื่อต้นปี 1977 ซึ่งข้อตกลงนี้ได้มีการลดภาษีสินค้าเข้า 10% จากประเทศอาเซียนที่ทำข้อตกลงร่วมกัน¹

นอกจากนี้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสมาชิกอาเซียนในด้านการร่วมมือทางด้านการผลิตขั้นมูลฐานนั้น ประเทศสมาชิกได้ตกลงที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องข้าว และน้ำมัน ในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ เช่น สมาชิกประเทศหนึ่งประสบภัยพิบัติธรรมชาติหรือเหตุร้ายแรงอื่น ๆ ประเทศสมาชิกนั้นจะมีสิทธิได้รับสินค้าออกประเภทอาหารและพลังงานก่อน และประเทศสมาชิกอาเซียนจะได้เพิ่มความร่วมมือในการผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคมูลฐานด้วย โดยเน้นเรื่องอาหารและพลังงาน

แม้ว่าประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนจะได้จัดตั้ง "ความตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าของอาเซียน" ขึ้น อันเป็นความพยายามก้าวแรกในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ประสบผลก้าวหน้าเท่าที่ควร เพราะมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหลายประการดังกล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า ลักษณะเศรษฐกิจของกลุ่มอาเซียนส่วนใหญ่เป็นประเทศเกษตรกรรม มีสินค้าออกประเภทโภคภัณฑ์ขั้นปฐมที่เหมือนกันเป็นส่วนมาก ทำให้การติดต่อค้าขายภายในกลุ่มมีน้อย ต้องพึ่งพิงการค้ากับประเทศภายนอกกลุ่มเป็นสำคัญ โดยเป็นไปในลักษณะขายสินค้าโภคภัณฑ์และซื้อสินค้าสำเร็จรูป และสินค้าอุตสาหกรรมเข้าประเทศ ฉะนั้นการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศที่สามของอาเซียนจึงเป็นนโยบายภายนอกที่สำคัญ

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสมาคมอาเซียน

เนื่องจากอาเซียนตระหนักและเข้าใจดีว่า ความพยายามในการพัฒนาประเทศของภูมิภาคอาเซียนยากที่จะบรรลุผลและเป้าหมายได้ในเวลาอันรวดเร็ว เพราะขาด

¹"A Correspondent ASEAN: Booming without BEC?," Far Eastern Economic Review (27 May 1977): 37.

ประสพการณ์ในการพัฒนา และความรู้ความชำนาญในเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนขาดแคลน
 ด้านการเงินอันเป็นปัจจัยสำคัญ ถ้าหากได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่พัฒนาแล้วก็จะมี
 โอกาสอันดีในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นอาเซียนจึงมีวัตถุประสงค์สำคัญในการดำเนินความ
 สัมพันธ์กับประเทศพัฒนาแล้ว อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป และโดย
 เฉพาะอย่างยิ่งกับญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ซึ่งอยู่ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกนี้
 เพื่อแสวงหาความร่วมมือกับประเทศพัฒนาแล้วที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และมีความรู้
 ความเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีได้ เข้ามามีส่วนรวมในโครงการพัฒนาประเทศของอาเซียน
 อันจะเป็นการช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค
 ในขณะที่เดียวกันอาเซียนตระหนักควยว่า ภูมิภาคนี้เป็นตลาดและแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญยิ่ง
 สำหรับประเทศพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะสำหรับญี่ปุ่น ฉะนั้นความร่วมมือที่เกิดขึ้นจะต้องคำนึง
 ถึงผลประโยชน์ที่ได้รับร่วมกันเป็นหลัก นอกจากนั้นแล้วอาเซียนยังหวังควยว่าการที่ได้มี
 ความสัมพันธ์กับประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของอาเซียน จะเอื้อ
 อำนวยต่อความพยายามของอาเซียนในการ แก้ไขปัญหาทางการค้าที่อาเซียนต้องประสบอยู่
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และประชาคมเศรษฐกิจยุโรป
 ส่วนทางด้านการเมืองนั้น การที่ประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายได้ติดต่อเพื่อให้มีการริ เริ่มความ
 สัมพันธ์กับอาเซียนเป็นการให้การรับรองว่าอาเซียนเป็นกลุ่มประเทศในภูมิภาคที่มีความสำคัญ
 ซึ่งได้ทำให้อาเซียนมีฐานะเป็นองค์การ ภูมิภาคที่มีพลัง แข็งแรงในวงการระหว่างประเทศ
 มากขึ้น

จากจุดประสงค์ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศดังกล่าวข้างต้นของอาเซียน
 ถือได้ว่าเป็นที่มาของการ แสวงหาความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น
 เพื่อขจัดปัญหาทางการค้าที่อาเซียนส่วนใหญ่เผชิญอยู่ร่วมกันต่อญี่ปุ่นคือ การเสียเปรียบดุล
 การค้าเพราะลักษณะสินค้าที่ส่งออกเป็นสินค้าโภคภัณฑ์และสินค้า เขาเป็นสินค้าอุตสาหกรรม
 นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องราคาดินค้าโภคภัณฑ์ซึ่งไม่มั่นคงอันเป็นผลกระทบต่อยาได้ ตลอดจน
 จนอุปสรรคในการส่งออก จากนโยบายการ กีดกันสินค้า เขาของญี่ปุ่น การที่อาเซียนให้ความสำคัญ
 แก่ญี่ปุ่นมากที่สุด เพราะเหตุว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของกลุ่มอาเซียน

ดังตารางที่แสดงเปรียบเทียบการ ค้าภายนอกกลุ่มของอาเซียนแต่ละประเทศ เห็นได้ชัดโดย เฉพาะมูลค่าการตั้งสินค้าเข้าของกลุ่มอาเซียนจากญี่ปุ่น และญี่ปุ่นยังเป็นตลาดเพื่อการส่งออก ที่สำคัญของอาเซียนส่วนใหญ่อีกด้วย อีกประการหนึ่งที่อาเซียนให้ความสำคัญต่อญี่ปุ่นคือ เป็น แหล่งเงินทุน และแหล่งให้ความช่วยเหลือทางเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศที่ใกล้ชิดที่สุด

ความพยายามของอาเซียนในการ แสวงหาความร่วมมือจากมหาอำนาจทาง เศรษฐกิจ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนานี้ ได้ ไปสอดคล้องกับการ ดำเนินนโยบาย เศรษฐกิจใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศในภูมิภาคเอเชีย- ตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจะได้อภิปรายละเอียดในบทต่อไป